Írta: Gondola
2005. november 12. szombat - Módosítás: 2005. november 12. szombat

Az elmúlt hónapban átadtak egy szoborral díszített emlékmûvet Budán a XII. kerületben, amellyel a második világháború kerületi áldozataira emlékeznének. Tenn

Az elmúlt hónapban átadtak egy szoborral díszített emlékmûvet Budán a XII. kerületben, amellyel a második világháború kerületi áldozataira emlékeznének. Tenné ezt azonban nem mindenki, hiszen több kormánypárti politikus mellett az SZDSZ nagy vehemenciával tiltakozik, s elbontatná a turult. Mi történt eddig? Mi várható? Háttér és nézegetni való cikkünkben!

Mi lesz itt aranyoskám? • lép oda hozzám egy idõs hölgy, miközben az elhíresült alkotást fényképezem. Tényleg lebonthatják? Mondja már meg! Maga ugye újságíró?!

Nem tudtam megmondani, hiszen rendesen áll a bál az emlékmû körül. A szemlélõ néha már azt érzi, hogy itt többrõl van szó, mint pusztán egy emlékhely létérõl. Sok minden azt sugallja, hogy itt az indulatok, az érzelmek, az ideológiák és a szereplési vágy mozgatja (kit mi•) ezen történet szereplõit. A baj az, hogy közben azon szerencsétlen halottak • akiknek a turul épitetett • elsikkadnak a nagy veszekedésben.

Anélkül, hogy konkrétan megfogalmaznánk véleményünket, álljon itt, mi is történt eddig, s mi várható a turul-szobor sorsával kapcsolatban:

Felavatás

Több ezres tömeg gyûlt össze egy esõs szombat este Budapesten a második világháború XII. kerületi áldozatainak emléket állító Turul-szobor avatásán. Mitnyan György, a kerület polgármestere elmondta, hogy az emlékmûvet a második világháború katonai és polgári áldozatai emlékére állították. A 4,4 méter széles, körülbelül hat méter magas talapzatra emelt, csõrében kardot tartó turulmadár az Istenhegyi út és a Böszörményi út sarkán, az egykori háborús cselekmények helyszínén áll. A polgármester a helyszínen elmondta: nincs tudomása arról, hogy a Fõvárosi Közigazgatási Hivatal jogellenesnek nyilvánította a turul-szobor felállítását.

"A mai emlékhely-avatás az emlékezésrõl szólhat csak, az elmúlt hetek méltatlan támadásairól nem helyes szót ejteni itt, most" - hangsúlyozta a polgármester. Mint elmondta, a kerület képviselõ-testülete a túlélõk családtagjainak többszöri kérésére tavaly júniusban döntött úgy, hogy felállítja az emlékmûvet, Szmrecsányi Boldizsár szobrászmûvész alkotását.

A polgármester szólt arról, hogy a különösen Erdélyben gyakori turul-szobor, vagyis a kerecsensólyom a nemzet létét jelképezi, az erdetmondák legfõbb alakja, amely honfoglaló õsienk hitvilágában jelenik meg elõször és végig kíséri a magyar történelmet. Hozzátette: a Szent István kardját tartó jelkép ma is használatos, megtalálható például a honvédség címerében. Ezenkívül Budapesten Nagytétényben és a XV. kerületben is van ilyen emlékmû.

A polgármester szerint ma is aktuális a 1992-ben Tatabányán, a Turul-emlékmû avatásán mondott köztársasági elnöki beszéd: "Jó, hogy az új évezred küszöbén is itt van velünk ez a turulmadár, ha jelképesen is, de azt hirdeti, hogy a magyarság megõrizte hazáját, magyarságát(...)" - idézte.

"Európában nem ismerek olyan országot, amelyben a hazaszeretet megvallása, a történelmi tudat megnyilvánulása olyan dühödt átoközönt váltana ki mint nálunk tapasztalható" - mondta a megemlékezésen Regéczy-Nagy László, a Történelmi Igazságtétel elnöke, akinek beszédét többször tapsvihar szakította félbe. Illyés Gyulát idézve azt mondta: "Mi csak azt szeretnénk elérni, hogy akiben nincs meg a nemzet szeretete, az ne beszélhessen a nemzet nevében".

A több ezres tömegben többen Árpád-sávos zászlót lengettek.

A polgármester a helyszínen úgy nyilatkozott, hogy nincs tudomása arról, hogy a Fõvárosi Közigazgatási Hivatal jogellenesnek nyilvánította a turul-szobor felállítását. A hivatal azonban közölte, hogy jogsértõ volt a Turul-szobor felállítása, mivel a kerület nem kapta meg az építési engedélyt. A szoboravatás elõtti hetekben több MSZP-s és SZDSZ-es politikus elfogadhatatlannak tartotta, hogy Turul-szobor emlékeztessen a második világháború áldozataira.

Meddig marad?

Nemsokkal ezután a sajtó arról adott hírt, hogy akár a választásokig is a helyén maradhat a budapesti XII. kerületben felállított turul-szobor. A közigazgatási hivatal vezetõje kilátásba helyezte, hogy minden törvényes eszközt bevetnek annak érdekében, hogy ne maradhasson fenn a jelenlegi jogsértõ helyzet.

Szükséges lenne, hogy a Fõvárosi Közgyûlés módosítsa korábbi álláspontját, azaz mégiscsak engedélyezze a turulszobrot. Ez a lehetõség azonban szinte kizárható. Ha a szoborra nem kap fennmaradási engedélyt a XII. kerület, akkor az I. kerület elrendelheti a bontást. A döntés megfellebbezhetõ, amit a közigazgatási hivatal bírál el. A hivatal határozata ellen pedig bírósághoz lehet fordulni, a bontásról végül csak jogerõs ítélet rendelkezhet. Addig a turul engedély híján is maradhat a talapzaton.

Építési ügyekben a kerületek jogköre az engedélyek kiadása, e téren felettesük a fõvárosi

közigazgatási hivatal. Bizonyos ügyekben - ilyen például a szoborállítás - a fõváros véleményét is be kell szerezni, de erre van szükség akkor is, ha az építkezés a városháza kezelésében lévõ közterületet is érint.

Elzavarták az SZDSZ politikusait

Október legvégén indulatokat kavart az SZDSZ sajtótájékoztatója a Budán felállított turulszobornál. Nyugdíjasok és jobboldali szervezetek kisebb csoportja próbálta közbekiabálásokkal tudatni a liberális politikusokkal, hogy megvédik a turult. A budai turulszobornál az SZDSZ sajtótájékoztatója közben felháborodott helyiek tudatták a liberális politikusokkal, hogy nem szeretnék, ha a szobrot a szoborparkba vitetnék.

A turul az õsök hiedelemvilágában

A turul kétszer játszik szerepet õseink hiedelemvilágban.

1. "Az Úr megtestesülésének nyolcszáztizenkilencedik esztendejében - olvassuk Anonymusnál - Ügyek nagyon sok idõ múltán Magóg király nemzetségébõl vezére volt Szkítiának, aki feleségül vette Dentu-mogyerben Önedbelia vezérének Emese nevû lányát. Ettõl fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni csodás eset miatt nevezték el Álmosnak, mert teherben levõ anyjának álmában isteni látomás jelent meg héja-forma madár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette õt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhébõl forrás fakad, és ágyékából dicsõ királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el.". A Budai Képes Krónika szövegében a középsõ rész így hangzik: "Álmos vezér anyjának álmában egy héja-forma madár jelent meg, rászállott és ettõl teherbe esett, méhébõl sebes patak fakadt, mely nem a saját földjén növekedett meg. Ezért történt, hogy ágyékából dicsõ királyok származtak". Emese gyermeke test és vér szerint az apáé volt, Ugek vezéré, aki maga is a Turul nemzetségbõl származott. Az álomban érkezõ turul a közvetlen õs, csak ennek az apaságnak az érvényét erõsítette meg, és azt, hogy az utód az apánál különb, a régi õsre hasonlító, de annál nagyobb hatalmú fejedelem lesz. A belsõ-ázsiai népeknél a víz szimbóluma a hatalmat jelöli. Egy tipikus dinasztikus eredetmondával van dolgunk, melynek lényege, hogy a születendõ utódokat már elõre magasztalja, és fényes jövõ jósoljon egy még nem létezõ dinasztiának.

2. A turul második szerepe a honfoglalás legendájában van. E szerint a magyarok fejedelme még a levédiai tartózkodásuk idején azt álmodta, hogy hatalmas sasok támadták meg az állataikat és kezdték széttépni azokat. Az emberek megkísérelték megtámadni õket, de nem sikerült, mert mindig máshol támadtak. Ekkor megjelent egy gyors, bátor turul és a magasból támadva megölte az egyik sast. Ezt látva, a többi sas elmenekült. Ezért elhatározták a magyarok, hogy máshová mennek lakni. Elindultak Attila földjére, melyet örökül hagyott rájuk, de az utat nem ismerték. Ekkor ismét megjelent a turulmadár, s a fejedelem fölé szállva lekiáltott neki, hogy kövessék õt, míg el nem tûnik a szemük elõl. Az álom után nem sokkal dögvész ütött ki az állatok között, s a mindenfelé fekvõ tetemeken lakmározó keselyük közül egy arra repülõ turul a magasból lerúgta az egyiket. Ezek után felismerve az álmot e jelenetben,

az összes magyarok felkerekedtek és követték a turult. Ahol a madár eltûnt a szemük elõl, ott tábort ütöttek, majd ekkor ismét elõtûnt, újra követték minden népükkel együtt. Így jutottak el Pannóniába, Attila egykori földjére. Itt aztán a madár végleg eltûnt szemük elõl, ezért itt maradtak. Ennek a mondának a valóságos alapja az, hogy a magyarok anélkül, hogy tudták volna valóban addig vonultak Európában nyugat felé, amíg a kerecsensólyom - a turul - fészkel. A múlt, a történelem igazolta, hogy a Turul-mítosz eltûnése - az Árpád-ház kihalása - indította meg a magyar önállóság megszûnését.

A madarak szerepe õseink hiedelemvilágában

A hun, a belsõ-ázsiai török és a magyar népmûvészetben fontos szerepet játszanak a madarak. Ezek közül legismertebb a kerecsensólyom (Falco cherrug) - a kutatók egy része e madarat határozta "turulnak" -, az altaji havasi sólyom vagy turul (Falco rusticolus altaicus), a szirti sas (Aquila chrisaetus), a szakállas keselyû (Gypaetus barbarus) és a fakó keselyû (Gyps fulvus). Maga a "turul" szó török eredetû (togrul, turgul=vadászsólyom, illetve "kiváló tulajdonságokkal rendelkezõ, kedvenc ragadozó madár"). Sólyom-ábrázolást találunk egy Noin-Ula-i szkíta szõnyegen, az isszíki halomsír egyik halottjának övén, egy Kr.elõtti 1200-ból származó mezopotámiai kõdoboz tetején, egy Kr.utáni II. századi párthus király szobrán, egy VII. századi szászánida ezüsttálon és még sok tárgyon. Ott találjuk a hunok címerein, az avarok szíjvégein (keceli lelet), a honfoglalás kori rakamazi tarsolylemezen, hajkorongokon, gyûrûkön és a magyar királyok elsõ címerszerûen ábrázolt szimbóluma is a turul volt. A magyar nyelvben három szó van, amely a sólyomra és a sólyomkultuszra utal: a "kerecsen", a "zongor" és a "turul". A középsõ a Zsombor férfinévben él tovább. Krónikáink után a "turul" szó - név - hosszú idõre feledésbe ment, illetve el kellett felejtenünk. Csak a XIX. században került ismét elõ õstörténetünk e fontos jelképe.

Akár a kerecsensólymot, akár az altaji havasi sólymot tekintjük turulnak - a vita eldöntése a szakemberek dolga - a turul a legjobb solymászmadár, de nem olyan ritka, hogy még senki nem látott volna olyant. Van bizonyos misztikus vonása, ami fantomszerûvé teszi, ezért válhatott az egykori hús-vér, létezõ madárból szimbólum. A turul volt az eszményi, a hibátlan, a gyõzhetetlen, vagyis az isteni. Ezért lehetett a magyarok uralkodóinak jelképe, majd így lett újra a Turul-legenda feledésével, a Turul-család kihalásával megint solymászmadár. Így szállt vissza közénk, és lett kerecsen-, vagy talán altaji havasi sólyom, egy olyan madár, amelyik létezik, mert sólyom, de nem létezik, mert füles sólyom nincs (Dúcz László).

Õsi magyar népmesénk hõse egy "isteni madár", amely kiszabadítja a Napot, feleséget is szerez magának és a mese végén király lesz. Népmeséinkben egy embert magasba emelõ turulmadár alakja is elõfordul, amelyet repülés közben etetni és itatni kell; ezt örökíti meg a nagyszentmiklósi 2. számú korsón látható madár, amint karmai között egy nõalakot ment ki a rabságából. Ha a magasba emelt alak férfi, - mint az 5. számú korsón, - akkor a madár a hõs társa, aki a társai által cserben (az alvilágban) hagyott hõst segíti vissza az emberek világába, hogy ott visszaszerezze az elrabolt menyasszonyát és az õt megilletõ trónt. Népmûvészetünkben is ott van a turul, egyre inkább háttérbe húzódva, pedig a turul a magyarok õsi, feledésbe merült hitvilágának máig fennmaradt fõszereplõje.

Paulik András

Felhasznált forrás: gondola, MTI, Index, NOL, Magyar Nemzet, Kiszely István: A magyar nép õstörténete